

MEYMÛN b. MİHRÂN

(ميمون بن مهران)

Ebû Eyyûb Meymûn
b. Mihrân el-Cezerî er-Rakkî
(ö. 117/735)

Tâbiîn âlimi ve kadı.

40 (660-61) yılında doğdu. Babasının İstahrlı esirlerden biri olup daha sonra âzat edilen mevâlî arasında yer aldığı ifade edilmekle birlikte kendisinin Hevâzin kabilesinin Benî Nasr b. Muâviye kolunun mevlâsı (Yezîd b. Muhammed el-Ezdî, s. 37) ya da Ezd kabilesine mensup Ümmü Nemir isimli bir kadının âzatlısı (İbn Sa'd, VII, 478) olduğu belirtilmektedir. Züh'd yönünü anlatan menkıbeler dışında hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Haccâc b. Yûsuf es-Sekafî ile âsi İbnü'l-Eş'as arasında 82 (701) yılında Deyrûlcemâcîm'de meydana gelen savaşa kadar Kûfe'de yaşayan Meymûn b. Mihrân bu tarihten sonra el-Cezîre bölgesine giderek Rakka'ya yerleşti ve kumaş ticaretiyle meşgul oldu. el-Cezîre Valisi Muhammed b. Mervân tarafından Harran'da beytûlmâlin başına getirildi. Ömer b. Abdülazîz döneminde haraç tahsildarlığı ve kadılık yapmak üzere el-Cezîre bölgesine tayin edildi. Ömer b. Abdülazîz'in bu tayin sırasında verdiği tâlimat literatürde kadılar için davranış modeli olarak kaydedilir. Ömer b. Abdülazîz'in vefatının ardından II. Yezîd devrinde de bir süre bu görevde kaldı. Hişâm b. Abdülmelik döneminde 107 (725) yılında Kıbrıs seferine çıkan Suriye ordusuna kumanda ettiği nakledilir (Taberî, VII, 40). Mekhûl b. Ebû Müslim, Hasan-ı Basrî ve İbn Şihâb ez-Zührî ile birlikte zamanının önde gelen dört âliminden biri kabul edilen Meymûn b. Mihrân 117 (735) yılında Rakka'da vefat etti; ölüm tarihi 116 olarak da kaydedilmektedir.

Hadis rivayeti konusunda sika olduğu belirtilen Meymûn b. Mihrân aralarında Ebû Hüreyre, Hz. Âişe, İbn Abbas ve İbn Ömer'in de bulunduğu sahâbîlerden genellikle ibadet ve ahlâka dair hadisler rivayet etmiştir. Kendisinden oğlu Amr b. Meymûn, Sâlim b. Ebû'l-Muhâcir, Ca'fer b. Burkân, Haccâc b. Ertât, Ebû Bîşr Ca'fer b. İyâs, Humejd et-Tavîl, A'meş, İbn Cüreyc ve Evzâî gibi âlimler rivayette bulunmuştur. Rivayetleri arasında devrinin itikadî-siyasî tartışmalarını yansıtan görüşler de yer almaktadır.

Meymûn b. Mihrân'ın, yaşadığı dönemin sosyopolitik şartlarını iyi değerlendi-

rerek Şîa-Emevî mücadelesinde ılımlı bir yol izlediği söylenebilir. Sahâbe devrinden intikal eden itikadî-siyasî tartışmaların ağırlıkta olduğu tâbiîn devrinde bu tartışmalardan, fitne ve karışıklıklardan uzak durmayı tavsiye etmiştir. Kader, iman-amel ilişkisi, büyük günah işleyenlerin durumu gibi kendi döneminde sıkça tartışılan konularda görüşlerini açıklayarak imanının artıp eksilebileceğini belirtmiştir. Dindarlığı ve takvâsı ile tanınan Meymûn b. Mihrân özellikle mal ile imtihan konusunda insanları uyarmış, onları yöneticilere yakınlık göstermekten ve resmî görev talep etmekten sakındırmıştır. Ayrıca helâl-haram sınırına riayet ederek nefsi terbiye etmeyi öğütlemiş, ferdin ıslahını, huzurlu ve dengeli bir toplumun tesisini öngören görüşler ortaya koymuştur. Toplumun ıslahı için öncelikle âlimlerin ve idarecilerin davranışlarını düzeltmeleri gerektiğini belirten Meymûn b. Mihrân'a göre zalim bir yöneticiye doğru yolu göstermekten daha büyük bir hayır yoktur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Abdülhakem, *Sîretü 'Ömer b. 'Abdil'azîz*, Kahire 1346/1927, s. 127-128; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 477-479; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât* (Zekkâr), II, 820; İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 347, 478; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 448-449, 577; Belâzûrî, *Ensâb*, III, 100; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VII, 40; İbn Abdürabbih, *el-İkdu'l-ferid*, II, 433-434; III, 416; V, 48; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 233-234; Cehşiyârî, *el-Vüzerâ' ve'l-küttâb*, s. 53-54; Yezîd b. Muhammed el-Ezdî, *Târîhu'l-Mevşîl* (nşr. Ali Habîbe), Kahire 1387/1967, s. 37; Muhammed b. Saîd el-Kuşeyrî, *Târîhu'r-Rakka* (nşr. İbrâhim Sâlih), Dimaşk 1419/1998, s. 42-61; Ebû Abdullah el-Halîmî, *el-Minhâc fi şu'abi'l-îmân* (nşr. Hilmî M. Fûde), Beyrut 1399/1979, III, 201; Ebû Nuaym, *Hilye*, IV, 82-97; Zehebi, *A'lâmü'n-nûbelâ'*, V, 71-78; İbn Kesir, *el-Bidâye*, IX, 314; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, X, 390-392; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, I, 154; F. M. Donner, "Maymûn b. Mihrân", *EI²* (İng.), VI, 916-917.

HALİT ÜNAL

MEYMÛNE

(ميمونة)

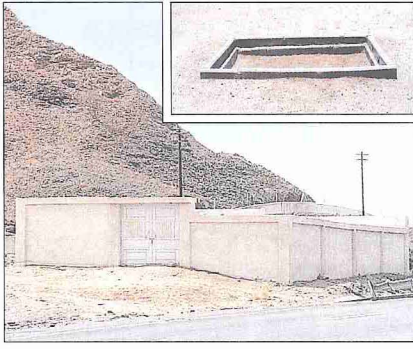
Meymûne (Berre) bint el-Hâris
b. Hazn el-Hilâliyye
(ö. 51/671)Hz. Peygamber'in
son olarak evlendiği hanımı.

590 yılı civarında doğdu. Resûl-i Ekrem ile evlenmeden önce adı Berre idi. Hz. Peygamber "cömert, dürüst ve itaatkâr" anlamına gelen bu ismi taşımayı insanın kendini tezkîyesi olarak kabul ettiğinden adını Meymûne olarak değiştirdi (*DİA*, I,

333). Annesinin Hind (Havle) bint Avf olduğu bilinmektedir. Öz kardeşleri arasında Hz. Abbas'ın eşi Ümmü'l-Fazl Lübâbe, Hâlid b. Velîd'in annesi Lübâbe es-Suğrâ, ana bir kardeşleri arasında Hz. Hamza'nın eşi Selmâ (Sülmâ) bint Urmeys, Ca'fer b. Ebû Tâlib'in eşi Esmâ bint Urmeys ve Resûl-i Ekrem'le üç ay kadar evli kaldıktan sonra vefat eden Zeyneb bint Huzeyme de (İbn Abdülber, IV, 405) bulunmaktadır. İslâm'ın zuhurundan bir süre önce evlendiği Mes'ûd b. Amr es-Sekafî'den ayrılmasının ardından Ebû Rühm b. Abdüluzzâ ile evlenen Meymûne kocasının ölümü üzerine Hz. Peygamber ile evlenmek istediğini Ümmü'l-Fazl Lübâbe'ye açmıştı. Hz. Abbas veya Ca'fer b. Ebû Tâlib de Resûl-i Ekrem'e onu nikâhlanmasını teklif etmiş, Resûlullah umretü'l-kazâyâ hazırlanırken Mekke'deki amcası Abbas'a haber göndererek Meymûne ile evlenmesine aracılık yapmasını istemişti. Hicretten önce İslâmiyet'i kabul eden Meymûne'nin, Hz. Peygamber'in evlenme niyetini öğrenince kendini ona hibe ettiği, kendisini Peygamber'e hibe eden mümin kadının evliliğini Peygamber de onu nikâhlanmayı dilediği takdirde sadece Peygamber'e mahsus olmak üzere onaylayan âyetin (el-Ahzâb 33/50) bu olay üzerine indiği, Resûl-i Ekrem'in ona 500 dirhem mehir verdiği ve bundan sonra bir daha evlilik yapmadığı rivayet edilmektedir.

Bazı evliliklerinde siyasî hedefler de güden Hz. Peygamber'in bu evliliğiyle, yetmiş kadar sahâbînin şehid düştüğü Bi'rîmaüne olayından (4/625) sonra Meymûne'nin mensup olduğu Arabistan'ın güçlü kabilelerinden Âmir b. Sa'saa ile akrabalık kurmak istediği anlaşılmaktadır. Resûl-i Ekrem Meymûne'yi Mekke'de nikâhlanmak istemiş, fakat müşrikler umre için kendilerine verilen sürenin dolduğunu söyleyerek onu şehri bir an önce terk etmeye zorlayınca bu evlilik Zilkade 7'-de (Mart 629) Mekke-Medine yolu üzerinde bugün Nüveyriye diye anılan Serif mevkiinde gerçekleşmiştir. Evliliğin Resûlullah ihramlıyken mi yoksa ihramdan çıktıktan sonra mı yapıldığı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüşse de nikâhın ihramlıyken kıyıldığı, zıfâfın umreden sonra gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Bu-hârî, "Megâzî", 43; Müslim, "Nikâh", 48). Bu evlilikten sonra Âmir b. Sa'saa kabilesine mensup heyetler Medine'ye gelip Hz. Peygamber'le görüşmüş ve kabile halkı İslâmiyet'i kabul etmiştir.

Meymûne 51 (671) yılında Serif'te yahut Mekke'de bulunduğu sırada vefat

Hiz. Meymûne'nin Serif'teki (Nüveyriye) kabri ve üstü açık türbesi

etti ve Serif'te defnedildi; cenaze namazını Abdullah b. Abbas kıldırdı. Onun 61 (680-81), 63 (682-83) veya 66'da (685-86) öldüğü söylenmekteyse de Hz. Âişe'nin (ö. 58/678), "Meymûne bizim en müt-takimiz, akrabalık bağını en fazla göze-tenimizdi" şeklindeki sözü onun 58'den önce vefat ettiğini göstermekte, ümme-hâtû'l-mü'minin arasında en son ölenin Meymûne olduğuna dair rivayetin (İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 413) isabetsizliğini orta-ya koymaktadır. Meymûne'nin 39 (659-60) veya 49'da (669) öldüğü de kaydedil-mektedir.

Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Meymûne'nin Resûl-i Ekrem'den yetmiş altı hadis naklettiği kaydedilmekte, bun-lardan yedisi *Şahîhâyn*'de, biri yalnız *Şahîh-i Buhârî*'de, beşi yalnız *Şahîh-i Müslim*'de bulunmaktadır. Rivayetlerin-den altmışı Ahmed b. Hanbel'in *el-Müs-ned*'inde yer almaktadır (VI, 329-336). Kendisinden bu hadisleri kız kardeşlerinin çocukları İbn Abbas, Abdullah b. Şeddâd b. Hâd, Yezîd b. Esam, Abdurrahman b. Sâib ile âzatlıları Süleyman b. Yesâr ve Atâ b. Yesâr, İbn Abbas'ın âzatlısı Küreyb ve başkaları rivayet etmiştir. İbn Abbas, Resûl-i Ekrem'in geceleyin nasıl ibadet ettiğini görmek için bazan Meymûne'nin evinde yatmış, teyzesinden Resûlullah uyandığında kendisini de uyandırmasını istemiş ve bu husustaki tesbitlerini riva-yet etmiştir (Müslim, "Müsâfirîn", 181, 182, 185-195).

BİBLİYOGRAFYA :

Müs-ned, VI, 329-336; Buhârî, "Megâzî", 43; Müslim, "Müsâfirîn", 181, 182, 185-195, "Ni-kâh", 48; Vâkıdî, *el-Megâzî*, II, 738, 740, 829, 866, 868; III, 1101; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 132-140; Belâzürî, *Ensâb*, I, 444-448; İbn Ab-

dülber, *el-İstî'âb*, IV, 404-408; İbnü'l-Esir, *Üs-dû'l-gâbe*, VII, 272-273; Muhibbüddin et-Tabe-rî, *es-Simtu's-semîn fi menâkıbi ümmehâtî'l-mü'minin* (nşr. Abdülmeccid Tu'me Halebî), Bey-rut 1418/1997; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, II, 238-245; İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 411-413; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, XII, 453; Hazrecî, *Hu-lâşatü Tezhîb*, s. 496; Diyarbekrî, *Târîhu'l-ha-mis*, Kahire 1283, II, 64-65; Kehhâle, *A'lâmü'n-nisâ*, V, 138-139; Abdüssabûr Şâhin – Islâh Abdüsselâm er-Rifâî, *Mevsû'atü Ümmehâtî'l-mü'minin: Dirâse fi siyerihinne ve merviyâtihinne*, Kahire 1412/1991, s. 178-182; Fr. Buhl, "Meymûne", *İA*, VIII, 181; Özgü Aras, "Ad Koyma", *DİA*, I, 333.

M. YAŞAR KANDEMİR

MEYMÛNİYYE

(الميمونية)

İrade, kader ve istitâat gibi konularda Acârîde'den ayrılan Meymûn b. İmrân veya Meymûn b. Hâlid'in görüşlerini benimseyen bir tâli fırka (bk. ACÂRİDE).

MEYMÛNİYYE

(الميمونية)

Medyeniyye tarikatının Ali b. Meymûn el-Mağribî'ye (ö. 917/1511)

nisbet edilen ve Havâtiriyye adıyla da anılan kulu (bk. ALİ b. MEYMÛN; MEDYENİYYE).

MEYSERE el-MEDGARİ

(ميسرة المدغرى)

(ö. 122/740)

Kuzey Afrika'da Emevîler'e karşı isyan eden Hâricî-Berberî lideri.

Berberî Medgare (Matgara) kabilesine mensuptur. Kayrevan pazarında sakalık yaptığı için kendisine "Sekkâ", aşağı ta-bakadan olması dolayısıyla "Fakîr" veya "Hakîr" lakabının verildiği kaydedilmek-tedir. Ancak son iki lakabı muhtemelen hasımları tarafından takılmıştır. Çünkü isyanı hakkında anlatılanlar onun Medga-re kabilesinin reisi olduğunu göstermek-tedir.

Özellikle Haccâc b. Yûsuf'un yürüttüğü şiddetli takibat yüzünden Irak bölgesin-den kaçarak Kuzey Afrika'ya giden bazı Hâricî liderleri, Emevî yönetiminden ra-hatsızlık duyan Berberî-mevâlî arasında inançlarını yaymak için uygun bir ortam buldular. Hâricîler'in müslümanlar ara-sında eşitlik istemeleri Berberîler'in bu

mezhebe katılımını kolaylaştırdı. İfrîki-ye'ye gelen ilk Hâricî âlimleri gizli olarak yürüttükleri propagandaları için Kayre-van Camii'ni merkez edinmişlerdi. Onla-rın çalışmaları neticesinde Hâricîliğin İbâ-zıyye kolu Cezayir ve Tunus'ta, Sufriyye kolu ise Fas bölgesinde hızla yayıldı. Kay-revan Camii'nde yetişen en başarılı Hâ-ricî-Sufri talebelerinden olan ve muhte-melen kendini gizlemek için Kayrevan çarşısında sakalık yapan Meysere, tahsi-lini tamamladıktan sonra memleketine dönerek kabilesi arasında mezhebini yay-maya başladı. Diğer kabilelere mensup talebelerin de aynı şekilde faaliyette bu-lunması, Medgare'yle birlikte Miknâse ve Bergavâta kabilelerinin de Sufriyye mez-hebine girmesiyle sonuçlandı. Böylece Sufriyye, Tilimsân'a kadar olan bölgeye yayılma imkânı buldu. Mezhep bölgedeki Araplar, Afrikalılar denilen Berberî-Rum melezleri ve Sahrâ'nın güneyinde yaşı-yan Batı Sudanlı kabileler arasında da gelişti. İrkçi bir politika takip eden Emevî valilerinin Berberî-mevâlîye sert davran-ması, soyuna ve rengine bakmaksızın müslümanlar arasında eşitliği savunan Hâricîliğin bölgede yayılışını kolaylaştırdı.

Kuzey Afrika'da 102 (720) yılından iti-baren Hâricî isyanları çıkmaya başladı. 116'da (734) Halife Hişâm b. Abdülmelik tarafından Mısır ve Kuzey Afrika genel va-liliğine getirilen Ubeydullah b. Habhâb'ın Endülüs ve Kuzey Afrika'daki Yemen asıllı Araplar'ın yanında Berberî-mevâlî üze-rinde de şiddetli baskı uygulamaya baş-laması ve valilerin bu politikayı daha da sertleştirmeleri Hâricî-Berberî is-yanlarına zemin hazırladı. Kayrevan'da oturan Ubeydullah, oğullarından Kâsım'ı Mısır'da bırakırken İsmâil'i Tanca'dan Mağrib-i Aksâ'ya kadar olan bölgeyi içine alan Sûs valiliğiyle görevlendirdi. Ömer b. Abdullah el-Murâdî'yi Tanca hara-ç âmilli-ğine, Ukbe b. Haccâc es-Selûfî'yi Endülüs valiliğine tayin etti. Habîb b. Ebû Ubeyde el-Fihri'yi de Sûs bölgesinin güney taraf-larına sefere gönderdi. Sûs ve Tanca vali-leri zekât ve vergi toplamada aşırı gide-rek kuralları çiğnediler. Özellikle Tanca Valisi Ömer, müslüman Berberîler'in de gayri müslim Berberîler gibi Araplar'ın ganimeti olduğunu söyleyerek erkek-le-rinin beşte birinin köle, kızlarının câriye edinilmesini emretti. Öte yandan valiler, bölgenin en güzel kadınlarını câriye ola-rak Emevî başşehri Dimaşk'a gönderiyor-lardı. Kitap ve Sünnet'e aykırı düşen bu uygulamalar Berberîler'i patlama nokta-sına getirdi.